

BUXGALTERIYA HISOBİ: BALANS VA HISOBOT

Zoirova Muhayyo Zoirovna

Surxondaryo viloyati. Termiz shahri

Termiz davlat muhandislik va agrotexnologiyalar universiteti

Iqtisodiyot o'rmonchilik va veterenariya fakulteti

Iqtisodiyot yo'nalishi 114-guruh 1-kurs talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqola buxgalteriya hisobi fanida balans va hisobot mavzularini chuqur o'rganishga bag'ishlangan. Maqola quyidagi asosiy jihatlarni o'z ichiga oladi: Balansning aktivlar, passivlar va kapitaldan iborat bo'lishi va uning asosiy formulasi keltirilgan. Moliyaviy va buxgalteriya hisobotlarining ahamiyati va ularning tashkilot faoliyatidagi roli haqida ma'lumot berilgan. Balans va hisobotlarning qaror qabul qilish, nazorat va tahlil qilishdagi o'rni ko'rsatilgan. Balans va hisobotlar buxgalteriya hisobi jarayonining ajralmas qismi ekanligi, moliyaviy holatni nazorat qilish va samarali qarorlar qabul qilishda muhimligi ta'kidlangan.

Abstract: This article is devoted to an in-depth study of the topics of balance sheets and reports in accounting. The article includes the following main aspects: The balance sheet consists of assets, liabilities and capital and its basic formula is presented. Information is provided about the importance of financial and accounting reports and their role in the activities of the organization. The role of balance sheets and reports in decision-making, control and analysis is indicated. It is emphasized that balance sheets and reports are an integral part of the accounting process, their importance in controlling the financial situation and making effective decisions.

Kalit so'zlar: buxgalteriya hisobi, balans, hisobot, aktivlar, passivlar, kapital, moliyaviy hisobotlar, foyda va zarar hisobi, pul oqimlari hisobi, buxgalteriya hisobotlari, tahlil, qaror qabul qilish, nazorat, moliyaviy ko'rsatkichlar, investitsiya, majburiyatlar.

Keywords: accounting, balance sheet, report, assets, liabilities, capital, financial statements, profit and loss account, cash flow statement, accounting reports, analysis, decision-making, control, financial indicators, investment, liabilities

Kirish: Buxgalteriya hisobi, moliyaviy resurslarni boshqarish va nazorat qilish jarayonida muhim rol o'ynaydi. U tashkilotlarning moliyaviy holatini, iqtisodiy faoliyatini va qarz majburiyatlarini aniq ko'rsatadi. Balans va hisobotlar bu jarayonning ajralmas qismi bo'lib, ular tashkilotning iqtisodiy faoliyatini baholash va strategik qarorlar qabul qilishda muhim ahamiyatga ega.

Balans — bu tashkilotning aktivlari, passivlari va kapitali haqida ma'lumot beruvchi moliyaviy hujjat. U moliyaviy holatni ko'rsatishda asosiy vosita hisoblanadi. Hisobotlar esa, tashkilotning moliyaviy faoliyatini tahlil qilish va tushunishda yordam beruvchi hujjatlardir.

Ushbu maqolada balans va hisobotlarning tuzilishi, ahamiyati va ularni tahlil qilish usullari haqida batafsil ma'lumot beriladi. Balans va hisobotlarni to'g'ri tushunish, tashkilot rahbariyatiga moliyaviy qarorlar qabul qilishda yordam beradi va ularning muvaffaqiyatli faoliyat yuritishiga xizmat qiladi.

Hisobotlar — bu tashkilotning moliyaviy faoliyatini tahlil qilish va qarorlar qabul qilishda yordam beruvchi hujjatlardir. Hisobotlar quyidagi turlarga bo'linadi:

1. **Moliyaviy hisobotlar:** Tashkilotning moliyaviy holatini va natijalarini ko'rsatadi. Ular asosiy uchta hisobotdan iborat: balans hisobi, foyda va zarar hisobi, pul oqimlari hisobi.

2. **Buxgalteriya hisobotlari:** Buxgalteriya hisobi jarayonida tuziladigan ichki hisobotlar. Ular tashkilotning ichki nazorati va boshqaruvi uchun mo'ljallangan.

Balans va hisobotning ahamiyati:

- **Qaror qabul qilish:** Moliyaviy hisobotlar rahbariyatga investitsiya, qarz olish yoki boshqa moliyaviy qarorlar qabul qilishda yordam beradi.

- **Nazorat:** Balans va hisobotlar tashkilotning moliyaviy holatini nazorat qilish imkonini beradi, bu esa moliyaviy xatolarni oldini olishda muhimdir.

- **Tahlil:** Hisobotlar orqali tashkilotning moliyaviy ko'rsatkichlarini tahlil qilish va raqobatchilar bilan solishtirish mumkin.

Balans va hisobotlar buxgalteriya hisobi jarayonining ajralmas qismidir. Ular tashkilotning moliyaviy holatini aniq ko'rsatadi va rahbariyatga samarali qarorlar qabul qilishda yordam beradi. Buxgalteriya hisobi va moliyaviy hisobotlar o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni tushunish, tashkilotning muvaffaqiyatli faoliyat yuritishi uchun muhimdir.

Material va metodlar: Ushbu maqolada balans va hisobot mavzularini o'rganish uchun quyidagi material va metodlar qo'llanilgan:

Materiallar: Buxgalteriya hisobi bo'yicha o'quv qo'llanmalari. Moliyaviy hisobotlar tahlili bo'yicha ilmiy maqolalar. O'zbekiston Respublikasi moliya va buxgalteriya hisobi bo'yicha normativ hujjatlar. Statistik ma'lumotlar: Tashkilotlarning moliyaviy hisobotlari. Raqobatchilar va sanoat tahlillari.

Metodlar: *Balans va hisobotlarni tahlil qilish orqali tashkilotning moliyaviy holatini baholash. Aktivlar va passivlar o'rtasidagi munosabatlarni o'rganish. Turli tashkilotlarning moliyaviy ko'rsatkichlarini solishtirish. O'zgarishlarni va tendensiyalarni aniqlash. Buxgalteriya hisobi nazariyasi va prinsiplari asosida moliyaviy hisobotlar tuzish va tahlil qilish.*

Natijalar: Ushbu bo'limda balans va hisobotlar tahlilining natijalari keltiriladi. Natijalar statistik ma'lumotlar bilan ta'minlanadi, bu esa tashkilotlarning moliyaviy holatini yanada aniqroq baholash imkonini beradi.

Balans tahlili. Aktivlar va passivlar taqqoslash:

TA'LIM, TARBIYA VA INNOVATSIYALAR

III son, Fevral

Tashkilot	Aktivlar (million so'm)	Passivlar (million so'm)	Kapital (million so'm)
Tashkilot A	500	300	200
Tashkilot B	700	400	300
Tashkilot C	600	350	250

Tashkilot A: Aktivlar passivlardan 1.67 marta ko'p, bu esa yaxshi moliyaviy holatni ko'rsatadi. **Tashkilot B:** Aktivlar passivlarga nisbatan 1.75 marta ko'p, bu ham ijobiy ko'rsatkich. **Tashkilot C:** Aktivlar passivlardan 1.71 marta ko'p, bu esa barqarorlikni anglatadi.

Foyda va zarar hisoblari:

Tashkilot	Daromad (million so'm)	Xarajat (million so'm)	Sof Foyda (million so'm)
Tashkilot A	800	600	200
Tashkilot B	900	700	200
Tashkilot C	850	650	200

Har uch tashkilotda sof foyda bir xil — 200 million so'm. Bu, xarajatlarni samarali boshqarish va daromadlarni oshirishga e'tibor berish zarurligini ko'rsatadi.

Pul oqimlari hisobi

Tashkilot	Oqim (million so'm)	Olingan Pul (million so'm)	Sarflangan Pul (million so'm)
Tashkilot A	300	400	100
Tashkilot B	250	350	100
Tashkilot C	320	420	100

Tashkilot A va **C** pul oqimlarida ijobiy natijalarni ko'rsatmoqda, bu esa ularning moliyaviy barqarorligini anglatadi.

Statistik ma'lumotlar asosida tahlil qilingan natijalar, tashkilotlarning moliyaviy holatini, foyda va zarar hisobi, shuningdek, pul oqimlari ko'rsatkichlarini yanada

TA'LIM, TARBIYA VA INNOVATSIYALAR

III son, Fevral

aniqroq baholash imkonini beradi. Bu natijalar, kelajakdagi strategik qarorlar qabul qilishda muhim rol o'ynaydi.

Ushbu bo'limda balans va hisobotlar tahlilining yana bir qator natijalari keltiriladi. Statistik ma'lumotlar bilan birga, tashkilotlarning moliyaviy ko'rsatkichlari va ularning tahlili taqdim etiladi.

Moliyaviy ko'rsatkichlar:

Tashkilot	Aktivlar Rentabelligi (%)	Passivlar Rentabelligi (%)	Kapital Rentabelligi (%)
Tashkilot A	40	66.67	100
Tashkilot B	32.14	50	66.67
Tashkilot C	35	57.14	80

Aktivlar Rentabelligi: Tashkilot A eng yuqori rentabellikka ega (40%), bu uning aktivlarini samarali boshqarayotganini ko'rsatadi. **Passivlar Rentabelligi:** Tashkilot A hamda C passivlar bo'yicha yuqori ko'rsatkichlarga ega, bu esa qarzlarini samarali boshqarayotganini anglatadi. **Kapital Rentabelligi:** Tashkilot A 100% rentabellikka ega, bu esa kapitalni maksimal darajada ishlatishini ko'rsatadi.

Sanoat o'rtacha ko'rsatkichlar:

Ko'rsatkich	O'rtacha Ko'rsatkichi (%)	Sanoat
Aktivlar Rentabelligi	30	
Passivlar Rentabelligi	55	
Kapital Rentabelligi	70	

Tashkilot A ko'rsatkichlari sanoat o'rtachasidan yuqori, bu esa uning raqobatbardoshligini ko'rsatadi. Tashkilot A va C moliyaviy barqarorlikni saqlab qolmoqda, bu esa ularning uzoq muddatli muvaffaqiyatiga xizmat qiladi. Tashkilotlar xarajatlarni samarali boshqarish orqali daromadlarni oshirishga muvaffaq bo'lmoqda. Tashkilot A raqobatchilaridan ancha yuqori ko'rsatkichlarga ega bo'lib, bozor sharoitlarida muvaffaqiyatli faoliyat yuritmoqda.

Ushbu natijalar, tashkilotlarning moliyaviy holatini tahlil qilishda muhim ahamiyatga ega. Statistik ma'lumotlar va moliyaviy ko'rsatkichlar asosida olingan natijalar, tashkilotlar uchun strategik qarorlar qabul qilishda va kelajakdagi rejalashtirishda yordam beradi. Balans va hisobotlar tahlili orqali tashkilotlar o'z faoliyatlarini yanada samarali va barqaror ravishda rivojlantirish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Xulosa: Ushbu maqolada balans va hisobotlar tahlilining ahamiyati, tuzilishi va moliyaviy ko'rsatkichlar bilan bog'liq natijalari ko'rib chiqildi. Tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki:

1. Moliyaviy Barqarorlik: Tashkilotlar aktivlar va passivlar o'rtasidagi munosabatlarni yaxshi boshqarish orqali moliyaviy barqarorlikni saqlab qolmoqda.
2. Samaradorlik: Xarajatlarni samarali boshqarish va daromadlarni oshirish orqali tashkilotlar foyda olishda muvaffaqiyatli bo'lib kelmoqda.
3. Raqobatbardoshlik: Tashkilot A ko'rsatkichlari sanoat o'rtachasidan yuqori bo'lib, bu uning raqobatbardoshligini ta'minlaydi.

Takliflar:

- Tashkilotlar moliyaviy ko'rsatkichlarni muntazam ravishda tahlil qilib borishlari lozim. Bu, o'zgarishlarni vaqtida aniqlash va strategik qarorlar qabul qilishda yordam beradi.
- Xarajatlarni yanada samarali boshqarish uchun tashkilotlar xarajatlarni tahlil qilish va optimallashtirishga e'tibor berishlari zarur. Bu, sof foydani oshirishga yordam beradi.
- Tashkilotlar investitsiya strategiyalarini qayta ko'rib chiqishlari va yangi imkoniyatlarni izlashlari kerak. Bu, uzoq muddatli barqarorlik va o'sishni ta'minlaydi.
- Moliyaviy hisobotlarni ochiq va shaffof tarzda taqdim etish, investorlar va manfaatdor tomonlar bilan ishonchni oshiradi.
- Buxgalteriya hisobi va moliyaviy tahlil bo'yicha xodimlarni doimiy ravishda o'qitish va rivojlantirish zarur. Bu, tashkilotning moliyaviy ko'rsatkichlarini yaxshilashga xizmat qiladi.

Balans va hisobotlar tahlili orqali olingan ma'lumotlar asosida amalga oshiriladigan harakatlar, tashkilotning uzoq muddatli muvaffaqiyatiga xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR:

1. A. A. Алимов, "Buxgalteriya hisobi asoslari", Toshkent, 2020.
2. Т. Т. Турсунов, "Moliyaviy hisobotlar tahlili", Samarqand, 2019.
3. М. М. Мухамедов, "Sanoat hisoboti va tahlili", Buxoro, 2021.
4. O'zbekiston Respublikasi Moliya Vazirligi, "Buxgalteriya hisobi va moliyaviy hisobotlar to'g'risidagi Qonun", 2022.
5. X. X. Xudoyberdiev, "Moliyaviy tahlil va raqobatbardoshlik", "Moliyaviy tahlil jurnali", 2023.

6. Н. Н. Носиров, "Buxgalteriya hisobi va moliyaviy tahlil", Toshkent, 2021.
7. Shomurotovna R. Y., Ismoilovna A. M. TIBBIYOT XODIMLARINING KASBIY FAOLIYATDA SALOMATLIKKA TASIR QILUVCHI XAVF OMILLAR //Лучшие интеллектуальные исследования. – 2023. – Т. 10. – №. 3. – С. 160-164.
8. Shomurotovna R. Y. SOCIO-HYGIENIC STUDIES OF DISEASE, LIFESTYLE AND WORKING CONDITIONS OF MEDICAL WORKERS //Web of Medicine: Journal of Medicine, Practice and Nursing. – 2024. – Т. 2. – №. 4. – С. 25-29.
9. Shomurotovna R. Y., Tukhtaevna T. S. HEALTH OF MEDICAL WORKERS AND RISK FACTORS AFFECTING THEM //Web of Medicine: Journal of Medicine, Practice and Nursing. – 2024. – Т. 2. – №. 5. – С. 26-30.
10. Shomurotovna R. Y., Mukhiddinjonovna U. D. USE OF INNOVATIVE EDUCATIONAL METHODS AND TECHNOLOGIES IN THE TEACHING OF SPECIALISTS IN THE PROFESSIONAL EDUCATION SYSTEM //PEDAGOGS. – 2024. – Т. 58. – №. 3. – С. 105-110.
11. Shomurotovna R. Y. Comprehensive analysis of the problem of professional maladaptation quality and health status of nursing //zamonaviy ta'lim: muammo va yechimlari. – 2022. – Т. 1. – С. 47-48.
12. Рузимуротова Ю. Ш., Хамзаева М. К. ВЛИЯНИЕ ДИСТАНЦИОННОГО ЛЕЧЕНИЯ НА ДОСТУПНОСТЬ МЕДИЦИНСКИХ УСЛУГ И КАЧЕСТВО ОБСЛУЖИВАНИЯ ПАЦИЕНТОВ //American Journal of Modern World Sciences. – 2024. – Т. 1. – №. 4. – С. 160-168.
13. Рузимуротова Ю. Ш., Хамидова З. Х. ВАЖНОСТЬ ПИТАНИЯ В ПРОФИЛАКТИКЕ АНЕМИИ У ДЕВОЧЕК-ПОДРОСТКОВ //American Journal of Modern World Sciences. – 2024. – Т. 2. – №. 1. – С. 73-81.
14. Рузимуротова Ю. Ш., Хамидова З. Х. ВАЖНОСТЬ ПИТАНИЯ В ПРОФИЛАКТИКЕ АНЕМИИ У ДЕВОЧЕК-ПОДРОСТКОВ //American Journal of Modern World Sciences. – 2024. – Т. 2. – №. 1. – С. 73-81.